

Реч на Н.Пр. Джонатан Алън: “Оптимист или песимист да бъда за бъдещето на България?”

Публикувано:

11 април 2013

Говорител:

Jonathan Allen

Световно място:

[Bulgaria](#)

Размишления на посланика след първата година мандата му в България на събитие организирано от Атлантическия клуб в България. Originally given at Bulgaria. This is the text of the speech as drafted, which may differ slightly from the delivered version.

ВЪВЕДЕНИЕ

Разказват, че когато Господ разпределял земните територии, на които на народите по света да си устроят държавите, българите, с характерната си скромност, се наредили най-отзад на опашката. Докато да стигнат до Господ, Земята вече била разпределена. Затова Господ им отредил късче от Рая.

Подобно на мнозина, посетили България, бях запленил от страната и от народа ѝ. В това отношение далеч не съм единственият. 15,000 от моите сънародници притежават къщи в България, а 300,000 посещават страната всяка година. Британските компании, които са се установили тук, са изненадани и очаровани от квалификацията, находчивостта и отдадеността на българския си персонал. Не напразно Бисмарк е окачествил българите като „прусаците на Балканите”.

Едно от най-трайните и смайващи впечатления от българите са силните лични връзки между семействата и приятелите. Завиждам на тези дълбоки връзки и ми е драго, че едно пловдивско семейство осинови (почти буквално) мен, съпругата ми и дъщеричката ни. То ни дари с искрена обич, близост, вярност, гордост... (наред с това и с непрекъснат поток от кашони с луканки, печени чушки и туршии, с лютеница, с домашна ракия и вино). Надявам се, че семейството ми да се развива като истинско българско семейство!

Но положителното мнение за България, което споделям със своите сънародници, май не винаги се споделя от самите българи.

Не бях прекарал дълго в България - всъщност, все още изучавах българския език, окръжен от своята българска фамилия от Пловдив, когато за първи път осъзнах съществуването на един ключов елемент от българската психика.

“Всички обобщения са опасни” предупреждава ни Александър Дюма, след което добавя замислено, “Включително това”. Затова, моля ви, разберете ме добре: не твърдя , че всички българи са еднакви. Но в интерес на необходимостта да бъда интересен, а не дипломатичен, позволете ми известни обобщения.

Този ключов елемент от психиката на българина може да се характеризира като отрицателно отношение към положението в България и цинизъм спрямо начина, в който нещата стават в страната, съчетан с пламенен идеализъм към живота навсякъде другаде. Стига се до порочен кръг – ако хората са убедени не само, че България се намира някъде под средното равнище, но и че всичко друго навсякъде другаде е над средното равнище, пропастта се задълбочава.

Нека илюстрирам мисълта си с нещо, случило се в собственото ми посолство. Колега от търговската секция се оплакваше от един търг, от който се интересуваха британски компании. „Пълен абсурд – пенеше се той – условията на търга са формулирани толкова негъвкаво, че изключват участието на всяка сериозна компания с международен опит. Всичко е нагласено така, че да спечели определена компания. Така стават нещата в България”.

Следователно следващия път, в който се срещнах с министъра, аз невинно го попитах докъде е стигнал търгът. „Пълен абсурд – отвърна министърът - условията на търга са формулирани толкова негъвкаво, че не позволяват участието на никоя сериозна компания с международен опит. Ако ще се развиваме, необходим ни е по-широк опит. Анулирах търга и сега ще започнем от начало”.

Проблемът е, че този песимизъм и този цинизъм са заразителни. Политици, средства за масово осведомяване, неправителствени организации, „тинк-танкове”, всички те преувеличават и пресилват. Това отношение се отразява и на чуждите дипломати и на съответните им правителства. То се превръща в характеристика за страната, която хората чуват и преразказват. Става дори екзистенциален въпрос: не е достатъчно да се окачестви дадено действие като некомпетентно, то непременно трябва да е и корумпирано. Всеки нов мол априорно се приема като перачница за пари, предположение, което се цитира като Закон Божи. Нещо по-лошо, такова предположение се използва и като извинение за бездействие. „Какъв е смисълът да се опитваш да предприемаш каквото и да било?” – въздишат и българи, и чужденци. Хората абдикират от отговорностите си, свивайки рамене. Очакват някой друг да направи нещо по въпроса. Поради това предпочитат, образно казано, да паркират на тротоара, вместо да търсят място за паркиране, което не им пречи по-късно да се жалват, че тротоарните плочи са изпочупени.

Поради това откривам, че си задавам следните два въпроса:

- Колко лошо вървят всъщност нещата в страната и дали положението се подобрява, или влошава?
- Може ли да се направи нещо, и ако да - какво?

Което ме връща към заглавието на беседата ми. Искам да докажа, че на България трябва да се гледа оптимистично и да настоявам за действие на всички равнища – обществени и правителствени – за осигуряване на по-добро бъдеще.

КОЛКО СА ЗЛЕ НЕЩАТА ТУК И ПОДОБРЯВАТ ЛИ СЕ, ИЛИ ВЛОШАВАТ?

През тази зима, която по българските стандарти беше мека, станахме свидетели на сериозни и продължителни улични протести, които нямат подобни през последните години. Поводът беше високата цена на тока, но по-късно протестите започнаха да отразяват същинските причини: корупция, власт на монополите и в крайна сметка – разочарование от политическия елит. Хората се гневят на високите цени и ниските доходи, и в отчаянието си твърдят, че положението никога няма да се оправи.

Съществува ли, следователно, надежда?

Важно е положението да се анализира не само в абсолютни, но и в относителни стойности. От икономическа гледна точка тенденциите са низходящи в по-голямата част от Европа, прирастът е или нисък, или изобщо няма прираст. В много от държавите в периферията на Евразоната икономиките са в шок, безработицата расте стремглаво, стандартът на живота запада (вярно, от по-високо равнище от този в България). В собствената ми страна нарастването на работната заплата изостана много от равнището на инфлацията и покупателната стойност намалня. Един от добрите ми приятели, командващ военен взвод, се принудил да уведоми войниците си, че може да се наложи да уволнят всеки трети от тях. Във Великобритания общественият сектор падна до най-ниското равнище от 1999 г. насам и предвижданията са за нисък ръст през следващите няколко години. Вече беше съобщено, че в публичните бюджети ще се наложат нови съкращения и че несъмнено ще има съкращения на работни места.

България се води най-бедната държава в Европейския съюз. Не такива бяха очакванията, макар че е по-добре да си най-бедната държава-членка в клуба на богатите, отколкото обратното. Но тенденцията е възходяща. През 2000 г. в България брутният национален доход на глава от населението възлизаше на 28% от средния за ЕС; през 2011 г. беше 46%.

С развитието на икономическата криза стана ясно, че през годините на бума законите на икономиката не са се преформулирали, а чисто и просто са се спотайвали в някоя тъмна уличка, в очакване балонът да се спука. Европа, и по-специално Великобритания, постави макроикономическата стабилност в центъра на политиката, с която отговори на предизвикателството. Това стана новото мерило за постижения и оценка. През тази призма България се схваща като образцова държава. България може да е най-бедната държава-членка на ЕС, но е в първата тройка по отношение на дефицита, публичния дълг спрямо брутният вътрешен продукт и съотношенията в банковите капитализации. Както и много други от източните държави-членки на ЕС, България се развива със скорост, двойно по-голяма от скоростта в общата тенденция на ЕС.

В другите, неикономически аспекти картината също е смесена.

Българите говорят за широкоразпространена корупция в цялото общество и България си остава страна с висок корупционен риск. Не сме свидетели на дела с висок профил, заведени срещу отделни личности. Но схващането е, че степента на корупция в бизнеса е слязла на най-ниска точка от последните 12 години насам. Британските инвеститори почти неизменно ни осведомяват, че никой не иска от тях да плащат подкупи, макар да твърдят, че в миналото са имали такива случаи. Тъй като по-голямата част от икономическите отрасли са свързани чрез интернет с Националната агенция по приходите, крещящи случаи на неплащане на данъци се срещат все по-рядко.

Чуждестранните компании и правителства следят с голяма тревога наложилите се практики в областта на поръчките (а има определени области, в които ни е ясно, че просто няма смисъл да се участва в търгове), но след спирането на европейските фондове през 2008 г. настъпилото подобрене е осезаемо. Процентът на грешка е под 2% (в сравнение с цифрата за целия ЕС, която е 4%). Положението с поръчките, включващи европейски фондове, е значително по-добро от положението при обикновените поръчки, нещо, което би трябвало да доведе до подобряване на общите процеси, с намаляване на ефекта от лошите практики.

В съдебната система все още може да се очаква подобрене в работата на Върховния съдебен съвет, особено след последните тревожни съобщения, според които съдилищата забраняват независимите проверки на разпределението на делата. Миналата година се оказа, че една високопоставена съдийка, г-жа Марковска, е станала обект на сериозни обвинения във връзка с оценката на нейната лоялност и почтеност, които не са били проверени както трябва. Но в крайна сметка българските институции обединиха усилията си, за да предотвратят назначаването ѝ за съдия в Конституционния съд. Следващата кандидатка също беше заставена да оттегли кандидатурата си, след публична информация за нейни дела. Ако се оповести ясно и високо, че онези, които още имат какво да крият, не трябва да припарват до високите етажи на съдебната система, това ще бъде положителна стъпка. Разбира се, още по-добре би било такива случаи да изчезнат напълно. И разследването да се води открито.

Така че моето заключение е следното: бързо нарастващата цена на живота оказва пропорционално по-лошо влияние в България, отколкото в други държави, поради ниските доходи, особено за хората, които живеят с минимална заплата или пенсия. От друга страна обаче с голяма степен на положителност може да се направи извод, че има насърчителни доказателства за положително развитие. Възможно е в определен момент Евроразоната да се върне към стадия на развитие – подобно на Великобритания, България е силно засегната, поради това, че главният ѝ експортен пазар минава през цикъла на рецесията. Но относителното положение в България се подобрява и тенденциите водят в правилната посока.

И когато растежът се възобнови, отправната точка на България – почти никакъв дълг и дефицит – ще бъде завиден трамплин. Попитайте Гърция. Попитайте Кипър.

Същото важи и за неикономическото положение. Последователните доклади на Европейската комисия сочат постепенно подобрене. Разбира се, то трябва да бъде по-бързо, по-задълбочено и по-осезаемо.

Но бих казал, че България е на прав път. Може все още да са останали някои пробойни, достатъчно големи, за да мине и камион през тях. Може тепърва да ни предстоят пътни ремонти, които да траят прекалено дълго. Може понякога да се загубим по пътя и да се върнем няколко километра назад. Но, за да приключи с тая мъчително сложна метафора: посоката на пътуването ни е правилна. Сега се поставя въпросът с каква скорост пътуваме.

МОЖЕ ЛИ ДА СЕ НАПРАВИ НЕЩО И АКО ДА - КАКВО?

Бих искал да предложа на вниманието ви няколко наблюдения от първата си година на този пост, които ме водят до заключението, че е възможно съществуването на положителен дневен ред за промяна. Ще го сторя с известно притеснение, тъй като ми е ясно, че никой няма желание да слуша нравоученията на надути чужденци.

Но споделям тези свои наблюдения като жител на България, който изключително много обича и страната, и хората ѝ. Като човек, който всяка сутрин се събужда с убеждението, че и страната, и хората ѝ са в състояние да направят нещо, всеки по свой събствен начин, за да се превърне светът в по-добро място. От собствената си страна съм донесъл огромен опит за недостатъци, от които сме си извлекли поуки. Както често казвам на българските си приятели, „навремето и ние сме правили много грешки – искаме да споделим с вас на какво са ни научили те, за да не трябва и вие да повтаряте тези грешки”.

Надявам се, че ще приемете коментарите ми в същия положителен дух, в който съм ги формулирал.

Забранете думите ”малка държава”

По население България е 16-та най-голяма държава в Европейския съюз. Тя разполага със същия брой европейски гласоподаватели като Австрия и Швеция. България би била важна част от всякакъв съюз в Брюксел.

Така че, ако сте част от управленческите структури, или сте представител на правителството тук, в България, безпрекословно трябва да ви се забрани да описвате държавата си като малка. Защото не е малка.

Боя се, че заради тази си нагласа България губи. Австрия и Швеция не отиват на преговори в рамките на ЕС с очакването, че някой друг трябва да направи нещо за тях; те очакват да постигнат онова, което искат. Те създават съюзите си на ранен етап и са тактически гъвкави, за да могат да си осигурят максимален брой привърженици за договореностите, които са си набелязали. Изразът „ние сме малка държава” позволява да се задълбочи схващането, че за България нещата само се случват и че в преговорите България не трябва да очаква да получи, каквото иска. Подобна нагласа не насърчава чувството за отговорност, необходимостта да се заеме позиция и да се работи така, че България да получи каквото иска. Преуспелите държави съгласуват стратегията си в столиците си и оставят тактиката на дипломатическите си представителства в Брюксел, а не очакват да им се дава разрешение за всяка точка от преговорите „от къщи”, от

различните национални министерства. Докато такова разрешение пристигне, край с вас: преговорите са минали покрай вас, както речните води обтичат скалата.

България е държава от Европейския съюз, която е средна по размер, и възможностите ѝ за гласуване отговарят на този размер; сега е необходимо България да стане среден играч в Брюксел.

Поставете България в центъра на картата

Като сме тръгнали да забраняваме, можем ли да се споразумеем да забраним на конференции и в официални документи да се показват географски карти, които поставят Швейцария в центъра, а България – чак долу вдясно? Това не ни помага изобщо. Нека вместо това да поставим България в центъра на нашата географска карта. Тогава ще осъзнаем геостратегическия потенциал на нашата страна, свързана чрез Балканите с Централна и Източна Европа; с великата европейска артерия – Дунав; нагоре през Румъния и Украйна, та чак до Русия; през Турция и по море до Централна Азия и Близкия изток; на юг и на запад – с Гърция, Италия и Западните Балкани.

България може да се схваща или като периферна на всичко държава, или като държава - център на всичко: разликата е точно толкова психическо състояние, колкото и географска реалност.

Преди икономическия срив, народите и държавите гледаха на обединението БРИК (Бразилия, Русия, Индия и Китай) като на куриоз. Днес повечето от развитите държави в света са вкопчени в мъртва хватка, ухажват тези държави заради техните ключови оформящи се пазари и се борят да изнасят в тези пазари.

Най-големият пазар, който се оформя в съседство с Великобритания, е Турция. През 2011 г. нейният брутен вътрешен продукт възлизаше на 1.3 трильона щатски долара, с растеж 8.5%. Тя е мост между Европа и Азия и строи магистрала и високоскоростни железопътни линии за Централна Азия и Близкия изток. Моят министър-председател и моят министър на външните работи са обхванати от възторг, дори от благоговение пред потенциала на Турция и високопоставени правителствени представители правят редовни посещения в тази страна и приемат ответни посещения. Имаме правителствена стратегия за развитие на взаимните търговски отношения, които се наблюдават от министър-председателя, и в които неотменна част са бизнесът и частният сектор.

Естествено, българите знаят всичко за своята съседка и България разполага с огромно предимство в сравнение с останалата част от Европа. Вие сте неоспорваният път към пазара между Западна Европа и Турция. Повече от 10% от българските граждани растат с турски език като първи език.

Българите и турците развиват силен стокообмен. Ясни са причините, поради които през последните няколко години ударението беше преместено от Гърция върху Турция. Но този процес изглежда по-скоро управляван от рецесията и осъществяван на неофициално равнище, а не е официална политика. Усилено търся в политическите речи, стратегическите документи и бизнес съвещанията свидетелства, че България възнамерява да използва своите предимства. Трудно ги откривам. От своите разговори с високопоставени политици разбирам, че Турция продължава да заема едно от

последните места в списъка ви, нещо като допълнително съображение, че големият съсед не бива да се пренебрегва.

Разбираемо е, че отношенията на България с Турция са неизменно обаяни от общата история на двете държави, особено от отоманската имперска окупация в миналото. Моят колега Исмаил Армаз, турският посланик, убедително обяснява как тази част от българската история е била използвана в периода на комунистическото управление, за да задълбочи още повече напрежението между НАТО и Варшавския договор. Не може да не се има пред вид и фактът, че много българи са твърде наясно какво е ставало през петстотинте години окупация.

Затова понякога си задавам въпроса дали правителствата и политиците не предпочитат умерен подход към Турция, а не потенциално разгаряне на страстите сред електората. Защото, ако Великобритания имаше предимствата, с които разполага България, щеше да ги оповестява при всеки удобен случай. Щеше да говори за петте стратегически транспортни коридора. Щеше да споменава ключовите възможности на двата енергийни коридора. Щеше да напомня за идеалните логистични възможности пред всеки инвеститор от държава, която не е членка на ЕС. Щеше да се говори за Входа към Турция и за какво ли още не.

Образованието на ромските деца: икономическият, не етичният аспект.

Според изчисленията на Световната банка, 23% от новите постъпления на българската трудова борса са от хора от ромски произход. От тези 23% само един от петима е завършил гимназия. Това означава, че огромен и нарастващ дял от работната сила в България не е в състояние да бъде конкурентноспособен в глобализиращия се свят. Ромите обвиняват мнозинството; мнозинството обвинява ромите.

Не искам да разглеждам етичния аспект на проблема; искам да се занимая с икономическия му аспект.

България се стреми да се превърне в богата държава, с по-високи заплати и по-висок стандарт на живота. Това изключва стратегия, основана на използването на работна ръка, по-евтина от където и да било по света. За да има работната ръка висока цена, са необходими продукция с по-висока стойност и по-високо равнище на уменията. Откъде ще дойдат?

За целта може да се направи избор между няколко вида политики. По-нататъшните образователни реформи несъмнено биха допринесли полза, но не и при положение, че толкова много ученици не завършват образованието си. Един начин да се запълни липсата на умения е вносът на работна ръка, евентуално от Африка или Азия. Другият начин е да се постигне национален компромис (или може би съгласувани местни инициативи), чрез който да се развие пълният потенциал на тази част от българското общество.

Съдебната реформа е икономически императив

България има много предимства в надпреварата за привличане на инвестиции: най-ниската данъчна ставка в ЕС (10%); добре образована работна сила; ниска себестойност

на труда; усъвършенствуваща се национална инфраструктура, започнала от ниско стъпало.

Един от най-големите недостатъци е неспособността да се действа в съзвучие със закона, бързо и последователно. Делата се протакат прекомерно и няма гаранция, че съдиите ще вземат логични и съгласувани решения, дори когато казусите са поне на пръв поглед ясни. Процедурните кодекси в България са прекомерно сложни и дори носят риска да възпрепятстват правосъдието.

Естествено е да се постави съдебната реформа в контекста на върховенството на закона, и на политиката: да се реши поне част от някои езотерични и взаимносвързани паяжини от проблеми, които затрудняват работата на съдии, неправителствени организации, политици и по тази причина спъват напредъка. Обикновеният гражданин свива рамене, бизнесменът се тревожи за паричните потоци.

Но има нещо много по-важно от това. Положението лишава България от инвестиции. Прави фирмите ѝ по-малко ефективни. Намалява брутния вътрешен продукт и покупателната способност на всеки гражданин.

Наложително е да се сключи сделка: подобрена физическа съдебна инфраструктура, по-ефикасно и справедливо разпределяне на работното натоварване, по-добро обучение и развитие за магистратите, в замяна на по-високите стандарти, които ще си постави Върховният съдебен съвет, поемайки отговорността да отстрани онези, които не са подходящи за длъжността си. Тази сделка би могла да бъде финансирана с европейски пари и с пропорционално увеличение на съдебните такси при по-скъпите съдебни дела.

Административната реформа е като съдебната реформа – тя страда от пречки пред бизнеса и пречки пред замогването. И по двата проблема трябва да се работи с ентузиазъм и открито и гласно пред цялата делова общност.

Национализация на дневния ред на реформата

Политиците, а и гражданското общество, имат тенденция да посочват исканията на странични лица за реформа като главната причина за осъществяването на тази реформа. „Налага се да приемем законите за отнемане на имуществото, придобито по незаконен път, защото така иска Брюксел” –ето какво се чуваше непрекъснато по това време миналата година. Според мен това е неоснователна причина за приемане на подобни закони.

По-сериозната причина, която би предала и послание на обществото, би била, че понеже такива закони са доказали ползата си в много държави (включително в моята) като най-резултатното средство за борба с организираната престъпност, те се подкрепят убедително от правоприлагащите органи и всяват страх у престъпниците. Поради това приемането им обслужва най-добрите интереси на България.

Боя се, че цитирайки непрекъснато външни изисквания като причина за реформите, рискувате да предадете целия процес на реформата в България в ръцете на странични фактори. На свой ред това води до риска да се обезсилят българите, намалява нуждата хората да поемат сами отговорността.

Вместо това, действеното обединение на различните пластове в българското общество (полиция, следователи, прокурори, съдии, жертви, неправителствени организации, академични среди) с цел да се формулират проблемите и нуждите на България, изработването и изпълнението на план за действие, поканата към уважавани структури и към държави, заедно с Европейската комисия, да извършат оценка и да помагат, би създало мощно чувство за притежание.

Българите биха решавали проблемите за доброто на България не защото някой друг смята това за важно. Така би се стигнало по-бързо до успех и до изпълнение на изискванията за управление на потребителската стойност.

Овластяване на правителствения център

Откак съм пристигнал в България, непрекъснато чувам за централизацията на вземането на решения в България. Но ми се струва, че властта е разпръсната. Много зависи от добрата воля и способностите на отделните общини и кметове да действат. Прекалено се опоряват на законодателството като основа за действие. Министерствата се бавят неимоверно, докато се споразумеят каква политика да възприемат или да не възприемат.

Повярвайте ми, по-лесно е да се оповести какво е нужно да се направи, отколкото да се направи: по-лесно е да се видят стратегическите пропуски, отколкото да се запълнят тези пропуски. Дори в собствената ми страна, която има зад себе си години стабилност и добре развита администрация, все още съществуват прекалено много стратегии, които се оповестяват с голям шум и после събират прах в чекмеджетата. Оповестяването на стратегия или решение има стойност само, ако лостът, който натискате, вече е монтиран към цялата машина.

В моята страна имаме Cabinet Office, структура към правителството, чиято задача е да постигне споразумение там, където такова не съществува и да наложи споразумения по жизненоважните интереси на министерствата там, където са нужни. Заседанията, на които се подкрепят общи подходи, премахват се пречки и се решават проблеми, протичат на различни равнища, от официални представители до заместник-министри, та чак до самото правителство. Ако някое от ведомствата не изпълни решеното, се правят все по-напрегнати заседания, докато най-сетни самият министър-председател се обажда на съответния министър. Следва или доста неприятен телефонен разговор, или среща, на която, вярвайте ми, не се сервира кафе с бисквити.

Питам се дали и при вас няма да се намери място за такъв стратегически център, в който да се стига до консенсус и който систематично да следи за изпълнението на действията, по които има споразумение, на всяко правителствено равнище, включително на органите за местно самоуправление. Може би това място ще се намери в Министерския съвет?

В очите на един външен наблюдател рискът да не се случи е по-голям, отколкото рискът от съсредоточаването на властта в центъра.

Прозрачността изисква нещо повече от прозорец

На български думата за прозрачност е тясно свързана с думата прозорец. Но прозрачността не е само прозорец, през който наблюдаваме сцена, разигравана отвън пред публика.

За да докаже същинското си значение, думата трябва да е остойностена чрез всичко, което прави държавата. Увереността, че действията са под контрол и че отговорността съществува, гарантира по-силно, по-здраво правителство, по-добра политика и по-добро осъществяване на тази политика.

Означава също изработване на ясни стандарти за обществените услуги и открит отчет върху работата по изпълнение на стандартите, участие в тяхното изработване и изпълнение от страна на онези, които ги прилагат. Означава регулатори, които работят открито в интерес на гражданите и потребителите.

Означава извънредно високи стандарти при декларирането на личния интерес от страна на онези, които са на власт, на използваното гостоприемство, на получените подаръци, и пълна честност по отношение на правителствените разходи.

Означава плуралистични и независими средства за масово осведомяване, които вършат разследващата си работа от името на гражданите.

Прозрачността означава също открито да се изправиш срещу проблемите в обществото и да използваш информацията за промяна в нагласите и поведението. В САЩ една неправителствена организация всяка година отбелязва „Ден на освобождението от данъците“. На този ден средният гражданин номинално престава да плаща данъци и отнася у дома си 100% от припечеленото. Тази година денят ще се чества на 18 април.

Питам се дали в България можем да въведем „Ден, свободен от корупция“? Всяка година на този ден бихме отбелязвали случаи, в които БВП се „облага с данък“ за корупция, все едно дали в големи размери (чрез например злоупотреби, фалшифицирани търгове или неограничено монополистично поведение) или на личностно равнище. Това ще даде възможност страната свободно да започне да припечелва, но вече за себе си.

Прозрачността означава овластяване на български народ и доверие в него. Веднаж постигната, процесът е почти необратим. Пред правителство, което работи открито, се разкриват невероятни възможности.

Насърчете личната отговорност: „Граждани, съединявайте се“!

В настоящата година отбелязваме с голяма гордост седемдесетата годишнина от времето, в което българското политическо и гражданско общество, гражданите на България, спасиха своето еврейско население по време на Втората световна война – уникално историческо събитие.

Започнах беседата си, споменавайки дълбоките лични отношения, които свързват хората в България. Многократно съм виждал примери на българи, които биха направили почти всичко за хората от своя тесен кръг: семейства и приятели.

Силните общества и общности се облягат на готовността да се действа в интерес на по-широки кръгове, на хора, които не познаваме и не сме срещали.

Ако не внимаваме, точно нашите тесни връзки, които поддържат личните ни отношения, биха могли да се открийт от онези извън нашия кръг, онези „на другите“.

“Най-големият проблем у нас са хората, които паркират по тротоарите, като чупят плочниците и карат децата и старците да вървят по платното”, каза един от моите приятели пет минути, преди сам да паркира на тротоара. Когато го предизвиках, той сви рамене: „Ами, всички го правят“.

Тъй като знаеше или смяташе, че всички други го правят, той се считаше освободен от лична отговорност; от вина. И вярно е, че ако беше паркирал на частния паркинг и беше платил два лева, щяха да го сметнат за глупак.

Огромното мнозинство от хората са честни и справедливи. Отнемете им възможността да се извиняват с това, че „всеки го прави”, накарайте ги да осъзнаят кое е право и кое – криво и в по-голямата си част те ще се държат добре и ще работят за доброто на по-широка общност.

Очевидно част от решението е да се налага изпълнението на правилата и да се въздава справедливост. Но огромната възможност я създават гражданите, които формират неформални организации и движения и решително продължават кампаниите си. Подобни малки групи са в състояние да променят положението, характеризирано от големи проблеми. Няколко хиляди души – гласоподаватели – се подписват под петиция, настояваща за действие; медиите се интересуват и идват с телевизионна инициатива и съвсем скоро местният кмет или община започват да обръщат внимание на инициативата. Подхранвайте този интерес, развийте го в истинска кампания, дръжте политиките и администрацията отговорни за изпълнение на обещанията си и резултатите ще си проличат и на национално равнище.

Вижте резултатите от протестните движения във връзка с националните политики: всеки партиен ръководител, с когото съм разговарял напоследък, казва едно и също: „България вече няма да бъде същата”. Протестното движение оказва огромно влияние върху политиката – ще се задържи ли инерцията?

„Туйтвам - следователно съществувам”.

Правителствата все по-силно се влияят от социалните медии – в Индия например съществува вдъхновяващо гражданско движение, чиято уеб страница е ipaidabribe.com (дадохподкуп. com) Там хората разказват личните си истории и едновременно се разтоварват, изобличавайки човека, поискал подкуп, и черпят от другите смелост в бъдеще да се съпротивляват. Дали и тук не би могло да стане нещо подобно?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Нека да приключи бележките си с оптимизъм.

Във всичко, което казах до тук, се очертават няколко теми.

Вярвам, че България е на прав път, и че когато растежът се възобнови, България ще разполага със завидна платформа от нисък дълг и дефицит, но има неща, които могат да помогнат етапите към този момент да се изминат по-бързо.

Вярвам, че когато се обединят, гражданите са силни; ако останат единни и решени и следват целта си, ще могат да променят положението към по-добро.

Вярвам, че трудности като образованието на ромите и съдебната реформа могат да доведат до осезаемо развитие в икономиката и в бизнеса, ако се схващат и решават по различен начин.

Вярвам, че прозрачността е повече от прозорец. Тя е ценност, която подплатява целия обществен живот. Засилената прозрачност може да даде като резултат по-силно правителство и по-добра политика. Тя може да проправи пътя на гражданите към действие и поемане на отговорност.

Вярвам също, че е необходимо ние всички да се преборим с риска хората да не поемат лична и колективна отговорност. Дали убеждението, че нещата са много зле и нищо не може да ги промени, или убеждението, че България е малка страна, от която нищо не зависи; или убеждението, че реформата трябва да дойде отвън, а не отвътре; или който и да било от другите фактори, които споменах, необходимо ни е да се опълчим срещу схващането, че нищо не може да се направи.

Така разсъждава песимистът.

А оптимистът вярва, че нещата ще се оправят и че хората могат да изиграят своята роля в подобряването на положението. Оптимистът е решен да действа и убеждава и другите да действат. Трябва ясно да определим кои са проблемите, чието разрешаване е належащо и същевременно не трябва да загърбваме многобройните причини, които ни карат да се гордеем.

Последното ми заключение е, че трябва да вярваме в онова, което е най-добро за България и в българския народ.

Трябва да поставим България в центъра на своята карта.